

- С. В. Решетник // Дошкільне виховання. – 2015. – № 1. – С. 26-27.
10. Сугак З.К. Година здоров'я//Початкова школа. – 1988. - №10. – с.29.
11. Сухомлинський В.О. Вибрані твори.: В 5-ти томах. – К., 1977. – Т.3. – с.103.
12. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. – К.: Радянська школа, 1981.
13. Туришева Л.В. Психокорекційні ігри в роботі педагога. – Х.: ВГ «Основа», - 2007. – 160 с.
14. Уроки в природі. 1-4 класи/уклад. Л.Р.Токотиленко. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 127 с.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ – ШЛЯХ ДО ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Д.Харковенко, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: О.В.Колосова, кандидат педагогічних наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

PATRIOTIC UPBRINGING FOR YOUNGER SCHOOLCHILDREN IS THE WAY TO LIFE COMPETENCE

D.Kharkovenko, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація:** У статті проаналізовані провідні історико-педагогічні ідеї та обґрунтовано теоретичні основи проблеми патріотичного виховання молодших школярів. Автор акцентує на побудові виховної роботи з формування патріотизму шляхом інтеграції змісту початкової освіти.*

***Ключові слова:** патріотизм, патріотичне виховання, молодші школярі, патріотична свідомість, інтеграція.*

***Abstract.** The article analyzes the leading historical and pedagogical ideas and substantiates the theoretical foundations of the problem of patriotic upbringing of younger pupils. The author focuses on the construction of upbringing work on the formation of patriotism through the integration of the content of primary education.*

***Keywords:** patriotism, patriotic upbringing, younger schoolchildren, patriotic consciousness, integration.*

У сучасній Україні тема патріотизму стала однією з найдискусійніших. Вона широко і неоднозначно осмислюється: від дискредитації патріотизму як джерела деструктивності й конфліктогенності з фашистським і расистським ухилом до закликів єднання українського народу навколо ідей національної диктатури. Вже сьогодні Україна повинна стати загальним надбанням усіх народів, що проживають на її території, які усвідомлюють важливість суспільної консолідації й громадської злагоди, недопущення руйнівних наслідків політичних конфліктів.

Патріотизм у перекладі з грецької означає любов до Батьківщини, відданість своїй Вітчизні. В період античності термін patria «родина» застосовувався до рідного міста-держави (полісу), але не до ширших спільнот (таких як «Еллада»). У Римській імперії патріотизм існував у вигляді місцевого «полісного» патріотизму і імперського патріотизму. В епоху Середньовіччя з появою монархії термін «патріотизм» втратив актуальність і знову набув нових обрисів у період Нового часу. В епоху американської та французької буржуазних революцій поняття «патріотизм» було тотожне поняттю «націоналізм», у зазначений період поняття «патріот» було синонімом поняття «революціонер». Символами цього революційного патріотизму є «Декларація незалежності» і «Марсельеза». Героїзм і патріотизм радянського народу знайшли свій яскравий вияв у роки Великої Вітчизняної війни. Патріотизм, дружба народів багатонаціональної країни стали важливим фактором у досягненні перемоги над фашизмом.

У сучасному світі багато країн вже на законодавчому рівні регулюють питання, спрямовані на розвиток патріотизму та національної самосвідомості. Одним із таких законів

став прийнятий «Акт патріота США 2001 року». Його головною метою було згуртування американських громадян для боротьби з тероризмом на основі ідеї єдності нації та виховання патріотичного ставлення до своїх громадянських обов'язків перед країною.

Загалом, патріотизм (грец. *patriotes* – співвітчизник, грец. *patris* – батьківщина) – це моральний і політичний принцип, соціальне відчуття (сприйняття), змістом якого є любов до Батьківщини (місця народження всіх поколінь предків і самої людини), відданість своєму народові, готовність заради нього на жертви (в тому числі готовність підкорити свої особисті потреби потребам суспільства, здатність на подвиги заради своєї країни).

Виділяють щонайменше три різновиди патріотизму:

- *етнічний патріотизм*, що ґрунтується на почутті власної причетності до свого народу, на любові до рідної культури, до власної історії тощо. даний різновид формується, якщо дитина виростає у національно-орієнтованій сім'ї. Цей термін уперше використав відомий сучасний вчений-психолог І. Кон, який писав, що «...етнопатріотизм пов'язаний з утвердженням конкретизованих, спрощених образів свого народу, як правило, наділених позитивними рисами» [1, 189]. У цьому сенсі неабияке значення має вивчення рідної мови, власної історії, літератури, українознавства, українського мистецтва, рідних звичаїв тощо;

- *територіальний патріотизм* ґрунтується на любові до того місця на землі, до місцевості, ландшафту, клімату тощо, де людина народилася. Для дитини, рідним стає все те, що вона сприймає найперше та раніше за все;

- *державницький патріотизм*. Розвиток у сучасної людини державницького світогляду, який ґрунтується на державній ідеології й пов'язується з поняттям громадянськості. Державницький патріотизм пом'якшує і згладжує природні міжетнічні протиріччя, має об'єднувальну силу. Вищий показник цього параметра – доброзичливість до всіх своїх співвітчизників, що є громадянами цієї держави, тобто усвідомлення того суспільного організму, що називається «нацією за громадянством» [6, 115-116].

Крім цього, сутністю даного поняття є обов'язок робити конкретні щоденні справи для всебічного розвитку і процвітання своєї Батьківщини, допомога та взаємодопомога своїм землякам і співвітчизникам (починаючи від підтримання порядку, охайності в своїй квартирі, під'їзді, будинку, дворі до розвитку всього свого міста, району, краю, Вітчизни в цілому). Образно про це сказав І. Франко у вірші «Сідоглавому», викриваючи показний патріотизм окремих людей: «...Бо твій патріотизм – празнична одежина, а мій – то труд важкий, гарячка невдержима» [7, 58].

Справжній патріот виступає за тих і за те, що зміцнює і розвиває його Батьківщину, і проти тих і того, хто і що її руйнує, завдає їй збитків, які виявляються у абсолютно різних формах, починаючи від неповаги до своїх співгромадян, розпалювання ворожнечі серед своїх співвітчизників, прикладу нездорового способу життя, лихослів'я, алкоголізму, наркоманії, корупції, казнокрадства до отруєння та забруднення природного навколишнього середовища, браконьєрства та багато інших – все це елементи і прояви різних форм не патріотизму. Отже, беззаперечною умовою успішного розвитку будь-якої країни є безумовна повага до потреб та інтересів кожного народу. Такий підхід, в кінцевому результаті, стане запорукою безпеки і миру в світі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що основи патріотичного виховання були закладені в народній педагогіці, великого значення їй відводиться у працях А. Любара, В. Мацюка, В. Пугача, М. Стельмаховича, Д. Федоренко. Цікавими є роботи М. Аркаса, Л. Дмитрієва, Д. Лихачева, В. Яременко, в яких описується виховний ідеал древньоруської епохи, основною частиною якого виступає патріотичне виховання. Фундаментальне значення для дослідження проблеми патріотичного виховання дітей має спадщина діячів культури: М. Драгоманова, М. Коцюбинського, Л. Українки, І. Франка, Т. Шевченка. Серед класиків педагогічної науки до проблеми патріотизму зверталися Г. Ващенко, А. Духнович, А. Макаренко, А. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський. У своїх працях та наукових роботах вони висвітлювали проблеми

розвитку патріотичних почуттів у дітей, як основної частини національної системи виховання, звеличували ідею виховання «свідомого» громадянина, патріота своєї країни.

Так для Сухомлинського патріотизм асоціюється насамперед з працелюбністю, яка забезпечує примноження національних багатств, з любов'ю до рідної природи, яка розвиває емоційну сферу дитини і є джерелом творчого натхнення, з громадянською відповідальністю за все, що відбувається в країні і з країною [5, 87].

Під патріотичним вихованням вчені розуміють «формування гармонійної, розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими й духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативністю» [2, 6]. Результатом патріотичного виховання є патріотизм.

Патріотичне становлення індивіда, підкреслює Р. Петронговський, відбувається як двоєдиний процес: на психологічному рівні це формування уявлень, почуттів, звичок, настроїв та прагнень; на ідеологічному – формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів і переконань [4].

Можна виділити такі етапи формування патріотичної самосвідомості особистості:

- усвідомлення вихованцями норм і правил, які вироблені суспільством;
- формування ставлення учнів до норм і правил. Необхідно, щоб дитина не тільки розуміла й осмислювала те, про що їй розповідають, що пропонують виконати, але й виявляла при цьому почуття;

Структуру патріотичних почуттів можна представити через відношення:

- 1) до себе: честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність;
- 2) до людей: толерантність, такт, милосердя, благородство, справедливість, гостинність, відкритість, щедрість, готовність допомогти, усвідомлення своєї належності до українського народу як його представника, відповідальність перед своєю нацією;
- 3) до Батьківщини: віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист, бажання працювати для розвитку країни, підносити міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за успіхи держави, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність.
- 4) до національних цінностей: володіння українською мовою, бажання і потреба в накопиченні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів, дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи, сприяння розвитку духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі.

- формування поглядів, переконань. На необхідності розвитку патріотичних переконань у дітей наголошував Я. Коменський, щоб «вони могли захищати все, що вони вважають істинним і добрим...чесним» [3, 76]. До патріотичних переконань належать: визнання здатності українського народу побудувати власну державу й навести в ній порядок; віра в майбутнє України та українського народу; віра в невичерпні сили, талант, неповторність, працьовитість українського народу.

- У результаті діяльності, в ході повторень формуються навички та звички поведінки, які стають нормою. Система дій, вчинків поступово переходить у рису характеру, стає властивістю особистості.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий період, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотизму. Найсприятливішим для систематичного патріотичного виховання є молодший шкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранне, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожну із сторін для отримання єдиного результату. Кожен із цих напрямків є змістом освітньо-виховної діяльності з дітьми, і впливає на соціалізацію

особистості дитини, тобто формування в неї необхідних життєвих компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчального процесу.

Інтеграція – від лат. *integratio* – відновлення; *integer* – суцільний. Під інтеграцією розуміють процес та результат поєднання окремих елементів навчання та виховання в єдину цілісну систему з метою одержання якісно нового результату початкової освіти. На необхідності інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу наголошував Я. Коменський, який акцентував увагу «завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним». Великий дидакт пояснював це таким чином: «Всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках» [3, 98].

Використання інтеграційного підходу в процесі виховання патріотизму дає можливість сформуванню у молодших школярів цілісну картину світу, створити оптимальні умови для розвитку мислення; активізувати пізнавальну діяльність на заняттях; ефективно реалізувати розвивально-виховні функції навчання. Освітній процес має бути насичений різними аспектами патріотичного виховання. Проте особлива роль тут належить гуманітарному та мистецькому циклам, а саме: українській літературі, природознавству, громадянській освіті, трудовому навчанню, образотворчому мистецтву, музиці.

Засоби і методи цієї роботи наступні: розповіді вчителя; використання творів художньої літератури; показ народних іграшок, виробів народних майстрів, предметів побуту тощо; розглядання ілюстративного матеріалу (картин природи, історичних пам'яток тощо); ігрові заочні екскурсії-подорожі; узагальнюючі уроки, що підсумовують знання дітей.

Отже, патріотичне виховання має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка поважає свою державу, сумлінно виконує громадські обов'язки, усвідомлює соціальні проблеми Батьківщини та українського народу.

Список використаних джерел:

1. Кон И. С. Психология предрассудка / И.С. Кон // Новый мир. – 1969. – № 9. – С.186–193.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – С.6.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н.Є. Мойсеюк : навчальний посібник. – 2-е вид. – К. : Грамна, 1999. – 350 с.
4. Петронговський Р. Р. Формування патріотизму старшокласників у поза навчальній виховній діяльності : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Р.Р. Петронговський. – Житомир, 2002. – 180 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
6. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій : підручник для студентів / під ред. Вишневського О. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
7. Франко І. Вибрані твори у трьох томах / І. Франко. – Т. 1. – К. – 1973. – 192 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ЛІЧБУ ПРЕДМЕТІВ

Т. Чернецька, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: Т.М.Кривошея, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського (Україна)*

USING DIDACTIC GAMES FOR THE FORMING CONCEPTS ABOUT ITEMS COUNTING FOR THE SENIOR PRESCHOOLERS

Chernetska T., master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Стаття присвячена формуванню елементарних математичних уявлень у дітей середнього дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Розкрито специфіку дидактичних ігор на формування у дітей 5-го року життя уявлення про лічбу предметів. Описано приклади таких ігор.